

Nejde jen o památky, ale i o přírodu, vzdělání a vědu, říká Eva Nováková z kroměřížského Klubu UNESCO

Kroměříž – Klub UNESCO v Kroměříži je jakousi zvláštností města. Ale nejen jeho. Je zvláštností i v rámci celé České republiky. Brzy po svém vzniku v roce 1991 si vytkl náročný cíl. Dosáhnout toho, aby kroměřížský zámek a zahrady byly zapsány na seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. A to se nakonec podařilo. Zámek a jeho zahrady byly na tento prestižní seznam zapsány v japonském Kjótu dne 5. prosince 1998. Oficiální kjótský certifikát byl Kroměřížanům předán ve Sněmovním sále Arcibiskupského zámku 11. června 1999. Ovšem aktivity kroměřížského klubu byly a dosud jsou daleko širší. O nich, ale i o dalších věcech kolem jsme si povídali s Evou Novákovou, která klub vede od roku 2004.

Vy jste teď jaksí mezi dvěma oslavami významných výročí. Na sklonku minulého roku byla jedna, letos vás čeká druhá. Přibližte našim čtenářům, jak to s nimi je.

První z nich je významné světově, druhé, aspoň doufám, je důležité pro nás v Kroměříži. Napřed to první. V listopadu 1945 byla v Londýně schválena ústava UNESCO a tím bylo před 70 lety založeno. V platnost vešla až o rok později po ratifikaci 20ti státy mezi nimi i Československem. UNESCO se tak stalo součástí OSN s celosvětovou působností se 195 členskými státy. Vzniklo jako reakce na hrůzy druhé světové války z přesvědčení, že války se rodí v myslích lidí, že mír založený pouze na politických a ekonomických dohodách nemůže mít dlouhodobé trvání. Musí být naopak založen na porozumění mezi národy, solidaritě, rozvíjením spolupráce v oblasti výchovy, vzdělávání, přírodních a společenských věd. V průběhu 70 let své existence sehrálo UNESCO průkopnickou roli v celé řadě oblastí. Ráda bych připomněla, že není správné chápat UNESCO jen jako ochránce těch nejvýznamnějších kulturních památek. Na seznam UNESCO jsou zapisovány i přírodní památky, neméně prestižní je seznam nemateriálního dědictví, do kterého náleží i folklor a tradičních řemesla a o tom se taky dost málo mluví. UNESCO vyvinulo velké úsilí o odstranění negramotnosti ve světě ale i očkování proti obrně. Z nových aktivit UNESCO stojí za připomenutí např. úsilí o ochranu dokumentárního dědictví, lidského genomu, rozvoje etiky vědy nebo ochrana svobody na internetu.

A to druhé výročí?

To budeme slavit letos, protože v září 1991 se sešli v Muzeu Kroměřížska osobnosti z různých oblastí veřejného života, patrioti našeho města, aby založili kroměřížský Klub UNESCO, připomeneme si tedy pětadvacet let činnosti. Bylo to v atmosféře plné nadšení po roce 1989, snahy dělat něco nového, zušlechťovat různé věci a spolčovat se.

Dobře, takže ti lidé se sešli, ale co bylo dál?

Samozřejmě to bylo složitější. Významnou roli sehrál přítel Antonína Puchara, PhDr. Milan Syruček, který měl kontakty na UNESCO. Hned po roce 1989 se tyto kontakty snažil uplatnit a nabídl spolupráci, s návrhem pro založení klubu, který by ideály, cíle UNESCO realizoval i v Kroměříži. Tak se začali hledat osobnosti, kteří by tuto ideu mohli podpořit. A našli se. Například ředitelé středních škol, velkým podporovatelem této myšlenky byl i tehdejší starosta Petr Kvapilík, Emil Zavadil přednosta OkÚ, Ing. Jiří Špunar, CSc. ředitel Výzkumného ústavu ředitel BWK Z. Meluzin, ředitel Muzea Kroměřížska V. Tomášek i ředitel zámku A. Lukáš. Začalo tříbení programu podle zaměření členů, dosažení zápisu „architektonického dědictví Kroměříže“ na Seznam světového dědictví UNESCO se stalo prioritou.

A tak vznikla myšlenka usilovat o zápis zámku a zahrad na seznam UNESCO?

Ano, zakládající členové se rozhodli, že na tomto záměru budou pracovat. Bylo štěstí, že se již tehdy začalo s tímto úsilím, protože v pozdějších letech by to bylo již mnohem těžší. Ale nebylo to všechno. To už bylo v době, kdy jsem byla poslankyní federálního parlamentu a byla jsem ke spolupráci taky přizvána. A tehdy právě parlament schválil Listinu základních lidských práv a svobod. Tak jsem si řekla, že v Praze jsem taky proto, abych něco přinášela i do Kroměříže a navrhla jsem Desetiletí výchovy k lidským právům.

A k těmto tématům jste každý rok pořádali konference, že?

Ano. Od r. 1992 jsme po deset let pořádali každý rok konference s konkrétním tématem. Jistě si vzpomenete, že u příležitosti konference s tématem „Právo na informace“ jsme tu měli i výstavu Svobodné Evropy. Připomeňme další témata: právo na život (problém eutanazie, potratů), práva seniorů, sociální práva, právo na vzdělání, deset zajímavých témat rok co rok. A vždycky se nám podařilo pozvat zajímavé osobnosti.

Pamatuji si, na ty nejzajímavější. Jedné z prvních konferencí se přece zúčastnil i prezident Václav Havel.

Zúčastnil se čtvrté konference. Nebylo to sice téma, které by mu bylo zvlášť blízké, byla to rodinná práva, jenže nebylo jednoduché, vzhledem k jeho časovým možnostem, prezidenta do Kroměříže dostat. Jeho návštěva samozřejmě měla význam širší, navštívil Magneton, setkal se občany na Velkém náměstí.

Dobře, takže v Kroměříži už máme skoro čtvrt století Klub UNESCO. Ale pokud vím, není to nějak běžná věc. Není moc slyšet o tom, že by něco takového bylo i v jiných městech, dokonce ani v těch, jejichž památky jsou na Seznam UNESCO zapsány stejně, jako ty kroměřížské. Existuje vůbec v Česku nějaký další podobný klub?

Ne, není. Jsme jediný takový klub. Ale má to i svoje výhody. Česká komise pro UNESCO, což je vrcholný orgán pro spolupráci s touto světovou organizací, si nás proto tak trochu pěstuje, řečeno v uvozovkách. Členy komise jmenuje ministerstvo zahraničí. Mám tu čest, být její členkou již 15let. Ve smyslu cílů UNESCO v celém rozsahu tedy kultura, věda, vzdělání jsme opravdu jako spolek svojí činností výluční. Když jsem některé místo s památkami UNESCO navštívila, docela naši činnost obdivovali a líbila by se jim taková organizace, ale často se ukáže, že někde mají být s jiným názvem různé organizace, které o jejich památky také pečují, dělají podobné věci, jako my.

Jaká je vaše spolupráce s vedením zámku?

Dřív jsme byli zvyklí na tu nejužší možnou spolupráci, protože léta byl předsedou Klubu UNESCO ředitel zámku Antonín Lukáš. Takže se dalo obrazně říci, že Klub UNESCO a zámek jedno jsou. A myslím si, že to bylo k oboustrannému prospěchu, aspoň jsme to tak cítili. **Proč?** Protože nejde jen o to, aby památky byly v dobrém stavebním stavu, aby byly udržovány, ale aby byly také adekvátně využívány, aby se v nich pořádaly akce, které do takového prostředí patří. A o to jsme se snažili. Pořádali jsme v zámku konference o historických zahradách, festival Hudba v zahradách a zámku, řadu různých tematických besed, výstavy. Vycházeli jsme z myšlenky, že když už se podařilo kroměřížské památky na seznam UNESCO zapsat a pokud chceme, aby je lidé navštěvovali, jezdili do Kroměříže opakovaně, podpořili cestovní ruch, musíme pro to něco udělat. Člověk, který si projde zámecké sály, nebo Květnou zahradu, tak se nebude kvůli tomu vracet každý rok. Ale pokud se dozví, že je tam zajímavá výstava, nebo koncert, potom z předchozí zkušenosti o kráse těchto míst, rád přijede. Jistě každý potvrdí neopakovatelnou atmosféru koncertů ve sněmovním sále nebo

v rotundě.

Vy jste však nepůsobila jen ve sněmovně a v Senátu, ale i v kroměřížské samosprávě. Byla jste místostarostkou. A pokud vím, ne vždycky to mezi městem a zámek klapalo. Časem se objevovaly třecí plochy. Mluví se o nich, i když nikdy moc nahlas, že?

Za mého působení na radnici si na žádný větší problém nepamatuju. Ředitelem zámku byl v té době J. Čermák a po něm P. Dvořáček. Myslím, že by to potvrdili. Bohužel se však postupně spravování zámku městu vzdálilo. Nastalo to zejména poté, kdy byly zrušeny okresní úřady. Dokud byl správcem zámku a zahrad okresní úřad, uplatňoval totiž opravdu princip subsidiarity. Správa byla v Kroměříži, dařilo se pomáhat zámku i z místních finančních zdrojů. Z těchto zdrojů se financovala třeba výměna oken na zámku nebo oprava Amerického domku, cesty a mnoho dalších věcí včetně významné pomoci v realizaci zápisu zahrad a zámku na seznam UNESCO. To vše z okresních peněz. Skládaly se na to obce kroměřížského okresu. Po zrušení okresních úřadů se však stal správcem stát. A ten je daleko. Takže i vedení zámku už není napojeno na Kroměříž. Všechno se to nějak vzdálilo.

Tedy však zámek dostane v rámci restitucí s největší pravděpodobností Arcibiskupství olomoucké. Jak vy to vidíte? Je to dobře, nebo špatně? Ptám se na to proto, že i od místních katolíků jsou slyšet hlasy, které v tom spatřují riziko. Obávají se třeba toho, že na církev, která v tomto oboru nemá dost zkušeností, se přísají všelijací šibři, kteří budou sledovat vlastní zájmy, takže hrozí, že by tento majetek mohl být tunelován. Myslíte si to taky?

V tuto chvíli si netroufám říct, jak konkrétně bude spravování zahrad a zámku vypadat. A myslím si, že to přesně neví ani zástupci církve, ani současní správci. Jde o to, aby zámek i zahrady pro návštěvníky byly přístupné jako dosud, ale aby bylo o ně také dobře pečováno. A je tady velký problém i v tom, že náklady na provoz i údržbu jsou velmi vysoké. Neznám však příklad, že by památky, které církev vlastní, ebo vlastnila, chátraly. Což se nedá říct vždy o jiných vlastnících.

Pamatuju si, jak bývalý ředitel Antonín Lukáš upozorňoval, kolik výnosů ze statků a lesů v širokém okolí sloužilo v minulosti právě k financování provozu zámku...

Ano. Opravdu nevím, jak to bude. Doufám jen, že závěrečná dohoda dopadne dobře, jsem optimista. Ostatně zámek v Chropyni vlastní Arcibiskupství Olomoucké, spravuje jej Muzeum Kroměřížska (Zlínský kraj) nechátrá a je pro veřejnost přístupný. Myslím si, že arcibiskupství, když nyní přebere tu symbolickou historickou štafetu majitele, bude se cítit zavázáno předat tento majetek svým nástupcům v dobrém stavu. Tak to přece fungovalo v olomouckém biskupství a později arcibiskupství již od Bruna ze Schaunburku od 13. století. Nedovedu si představit, že by se církev s vědomím odpovědnosti k tomuto dědictví nepřihlásila. Nejde jen o majetek hmotný, ale mimořádné nehmotné kulturní dědictví, které právě biskupové zde budovali.

No dobře. Ale dvacet let arcibiskupství tvrdilo, že zámek a zahrady požadovat nebude...

O tom moc nevím. U debat, co se bude nebo nebude požadovat, jsem nebyla. Ale myslím, že vážně se o navrácení zámku a zahrad začalo mluvit až vloni. V té době už jistě bývalí majitelé velice zvažovali svou odpovědnost. Jsem přesvědčena, že pan arcibiskup je si této velké zodpovědnosti vědom. Určitě se o zámek arcibiskupství neuchází proto, aby z toho něco mělo. Řekla bych, že přihlásit se k majetku, který biskupství a arcibiskupství vybudovalo, že se pan arcibiskup s úctou ke svým předchůdcům rozhodl správně. Ale jak se vyřeší konkrétní spravování zámku a zahrad, to si nedovolím posoudit.

Nakonec ještě arcibiskupství zámek nemá. Je to vlastně už jisté, že ho skutečně dostane?

To jisté je. Ale není jisté, jak bude vypadat dohoda o provozování.

Ale Květné zahrady se to asi týkat nebude, že?

Vypadá to, že ne, což mně ale připadá velmi podivné, protože všechno dohromady byl vždy jeden komplex a jako takový byl i zapsán na seznam UNESCO.

V případě Květné zahrady však zřejmě hrají roli masivní evropské dotace, ne?

Ale vždyť tyto dotace šly i do Podzámecké zahrady. Ale toto tady stejně nevyřešíme.

Slavíte výročí, máte tedy jistě nějaké plány do budoucna. Můžete je naznačit?

Bohužel, musíme říct, že od roku 1991 původní nadšení zakladatelé hodně zestárli. Jejich následovníků, kteří by se stejným nadšením chtěli pokračovat a obětovat svůj volný čas bez nároků na cokoli se nějak nedostává. Myslím, že stále máme co nabídnout, nadále chceme kroměřížské památky naplňovat něčím zajímavým a důležitým, noví členové jsou vítáni. Jsem ráda, že festival Hudba v zahradách a zámku přebírá město, jako už dobře zavedenou tradici a Klub UNESCO se bude dál podílet na přípravě. Pořadatelství konferencí s tématem historických zahrad, které hlavně zásluhou Antonína Lukáše, se staly také tradicí, přebírá Národní centrum zahradní kultury. Zaseli jsme hodně semínek a pokud je bude pěstovat někdo jiný, je dobře.

K 25. výročí založení Klubu UNESCO pozveme k tradičním „Dnům zahrad a zámku nebo 28.září 2016 do Sněmovního sálu na koncert v provedení dirigenta T. Netopila se sólistou Karlem Košárkem a filharmonie B. Martinů.

Karel Toman